

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

***Анотація.** Інформаційна безпека являє собою одне з найважливіших понять у науці і різних сферах людської діяльності. Сутність і комплексність цього поняття характеризує сучасне інформаційне суспільство. В даній статті наведено широкий перелік визначень які даються вітчизняними і закордонними науковцями до поняття «інформаційна безпека». Враховуючи те, що питання інформаційної безпеки в умовах глобалізації носять гострий характер, необхідно визначити оптимальні шляхи усунення інформаційних загроз і небезпек та мінімізації впливу негативних наслідків у сфері інформаційної діяльності держави.*

***Ключові слова:** безпека, інформація, інформаційна безпека, глобалізація, інформаційне суспільство.*

***Annotation.** Information security is one of the most important notions in science and various areas of human activity. The essence and complexity of this notion characterizes modern information society. This article gives a wide range of definitions of the information security notion by local and foreign scientists. Taking into consideration that information security issues in conditions dangers threats as well as minimize adverse consequences in the area of state information activity.*

***Keywords:** security, information, information security, globalization, information security.*

* здобувач кафедри суспільно-політичних наук, глобалістики та соціальних комунікацій Університету «Україна»

***Аннотация.** Информационная безопасность представляет собой одно из важнейших понятий в науке и различных сферах человеческой деятельности. Сущность и комплексность этого понятия характеризует современное информационное общество. В данной статье приведен широкий перечень определений, которые даются отечественными и зарубежными учеными, понятию «информационная безопасность». Учитывая, что вопросы информационной безопасности в условиях глобализации носят острый характер, необходимо определить оптимальные пути устранения информационных угроз и опасностей и минимизировать влияния негативных последствий в сфере информационной деятельности государства.*

***Ключевые слова:** безопасность, информация, информационная безопасность, глобализация, информационное общество.*

Постановка проблеми. Аналізуючи світові сучасні процеси видно неозброєним оком, що значення інформації у суспільстві швидко зростає. Просування України до Європейського співтовариства ставить перед нею важливе, або можливо навіть і необхідне завдання – зайняття міцних позицій у всіх сферах суспільного життя, в тому числі і в інформаційній.

В сучасному світі інформація визначається як рушійна сила та домінуюча галузь яка ставить собі за завдання впровадження передових інформаційних технологій у всі сфери суспільної діяльності.

Через те, що питання інформаційної безпеки посідає важливе місце у системі забезпечення національної безпеки як однієї окремо взятої країни та к світу, в цілому, дослідженням інформаційної безпеки займається ряд як вітчизняних так і закордонних дослідників, а також велика кількість державних і недержавних наукових установ, дослідницьких та аналітичних центрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед Українських вчених значна увага інформаційній безпеці приділяється Р.Калюжним,

Г.Почепцовим, Б.Кормичом, П.Жарковим. Іноземні публікації представлені такими авторами як Панарів І., Тер-Акопов А., Ярчкин В. та ін.

Оскільки питання інформаційної безпеки гостро стоїть на порядку денному в Україні, то це вимагає оперативної реакції на виникаючі загрози не лише з боку держави, але й усього суспільства.

Метою даної статті є аналіз поняття «інформаційна безпека» різними науковцями за умов процесів глобалізації та інформатизації суспільства за для визначення основних підходів до забезпечення національної безпеки держави.

Об'єктивно, що з появою перших засобів інформаційних комунікацій між людьми та з розумінням людиною наявності інтересів, яким може бути завданий збиток шляхом впливу на засоби інформаційних комунікацій, що забезпечують розвиток між усіма елементами соціуму виникло і саме поняття «інформаційна безпека».

Поняття «інформаційна безпека» з'явилося наприкінці 80-х років у праці німецького вченого Г.Одермана йдеться про важливий інформаційний компонент у міжнародній безпеці та робиться спроба розглянути проблеми безпеки, які пов'язані з інформаційними загрозами комплексно. А у вітчизняній та російськомовній пресі починаючи з кінця 1991 – початку 1992 року спостерігається тенденція до відкритого дослідження проблеми інформаційної безпеки як окремого питання [5].

Розуміння поняття «інформаційна безпека» є важливим завданням наукового аналізу. Сутність самого поняття проявляється у вираженні родового поняття, а таким являється поняття безпеки, яке в широкому розумінні характеризується як певний процес управління загрозами та небезпеками. «Інформаційна безпека», відповідно, означає процес управління загрозами та небезпеками в інформаційному полі.

З цього випливає, що інформаційна безпека є невід'ємною частиною загальної безпеки – національної, регіональної чи міжнародної.

Аналіз поняття «інформаційна безпека» передбачає розгляд сукупності таких чинників:

- потреби громадян, суспільства, держави і світового співтовариства;
- вплив інформаційних технологій на індивідів, суспільство і державу;
- наявність загроз і небезпек, якими повинна управляти система забезпечення інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека є невід'ємною частиною загальної проблеми інформаційного забезпечення як людини, так держави і суспільства в цілому. Вона направлена на захист суб'єктів інформаційних ресурсів. Зміст поняття «інформаційна безпека» розкривається у практичній діяльності людини, наукових дослідженнях, а також у державних нормативно-правових документах.

В Українській законодавчій базі термін «інформаційна безпека» наведено у Концепції національної програми інформатизації, затвердженої Законом України від 4 лютого 1998 року № 75/98, де «інформаційна безпека» - невід'ємна частина політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки. Об'єктами інформаційної безпеки є інформаційні ресурси, телекомунікації, канали інформаційного обміну, функціонування телекомунікаційних мереж і систем та інші елементи інформаційної інфраструктури країни» [2]. Ми вважаємо, що це визначення носить технократи чий характер, оскільки його увага зосереджена на проблемах технічного захисту інформації. Але сама проблема є ширшою. Оскільки інформаційна безпека являється похідною від національної безпеки, томи можемо сформулювати її визначення у такий спосіб, що під інформаційною безпекою буде розумітися такий процес захисту та охорони інформаційного середовища, який гарантує відповідний розвиток даного середовища і його використання в інтересах

особи, держави і суспільства, а також визначений ступінь захищеності від будь-яких загроз.

Необхідно відмітити, що в науковій літературі відсутній єдиний підхід до поняття «інформаційна безпека». При цьому, одні розглядають його як стан, інші як процес, діяльність, здатність, систему гарантій, властивість, функцію. Для того, щоб упорядковувати найбільш поширені погляди, необхідно їх класифікувати за критерієм ознаки, що само по собі виражає зміст даного поняття. В результаті даного дослідження були виокремлені наступні напрямки підходів.

Так, дослідник Ю.А.Фісун характеризує інформаційну безпеку як «стан захищеності інформаційного середовища, який відповідає інтересам держави, який забезпечує формування, використання і можливості розвитку незалежно від впливу внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз» [8., с. 101].

Російський дослідник І.Панарін дотримується аналогічного погляду. Він, робить акцент на ролі політичної еліти, яка може протистояти інформаційному впливові [7, с. 128]. Він вважає, що інформаційна безпека – це стан інформаційного середовища суспільства і політичної еліти, що забезпечує її формування і розвиток в інтересах керівництва країни, громадян і суспільства.

В той же час є і інші погляди. Так, А.А.Тер-Акопов під інформаційною безпекою розуміє стан захищеності інформації, яка забезпечує життєво важливі інтереси людини [9, с. 33]. В межах даного напрямку існує визначення інформаційної безпеки як стану, тенденцій розвитку, умов життєдіяльності соціуму, його структури, інститутів та установ, за яких забезпечується збереження якісної інформації з об'єктивно обумовленими інноваціями в ній, вільне і відповідне власній природі її функціонування. Деякі представники даного напрямку розглядають інформаційну безпеку як стан, що характеризується відсутністю небезпеки, тобто тих чинників та умов, які загрожують

безпосередньо індивіду, державі, спільноті з боку інформаційно-комунікаційного середовища. Ті, хто додержуються таких підходів під інформаційною безпекою розуміють стан та процес захищеності особи, суспільства, держави від реальних або потенційних загроз [6, с. 12].

Але на нашу думку, розглядати безпеку лише в якості стану не є доречним, оскільки губиться динамізм як самої безпеки так і тієї системи, для якої безпека виступає функцію її подальшого розвитку та існування.

Саме поняття «процес» відрізняється від поняття «стан», оскільки поняття «процес» означає послідовність станів, зв'язок між стадіями зміни і розвитку. Тобто, на відміну від поняття «стан», поняття «процес» акцентує увагу на моменті спрямованості в зміні об'єкта. Водночас «стан» відображає лише один момент безпеки, а тому не вичерпує її повністю.

Представник іншого напрямку Ярочків В. І. під безпекою розуміє стан захищеності особи, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх небезпек та загроз, який базується на діяльності людей, суспільства, держави і світового співтовариства по виявленню (вивченню), попередженню, ліквідації та відбиттю небезпек і загроз здатних знищити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати шкоди, ускладнити шлях до прогресивного розвитку [10, с. 28].

Тому, при описі інформаційної безпеки застосування дієвого підходу на наш погляд є більш адекватним. Ми підтримуємо дане визначення в загальному підході, але в той же час звертаємо увагу на деталізацію напрямків діяльності, які з часом можуть змінюватися, а отже закладатимуть потенціал нестійкості як до самого визначення так і до функціонування відповідних суб'єктів.

Вітчизняні науковці і дослідники пов'язують інформаційну безпеку саме з національною безпекою – як частину з цілим. Її визначають як «функціональну сферу національної безпеки», невід'ємну складову національної безпеки, самостійним напрямком національної безпеки [1].

Б.А.Кормич характеризує інформаційну безпеку як інформаційний компонент національної безпеки по співвідношенню «частина-ціле» [4, с. 132]. Він характеризує національну безпеку як стан захищеності держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує умови існування людини, держави і суспільства, які гарантовані Конституцією та законами України. Тобто, будучи складовою частиною національної безпеки інформаційна безпека повинна сприйматися як стан захищеності держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у сфері обігу інформації. Тому інформаційна безпека більшістю вчених сприймається як стан, який протистоїть загрозам ззовні та внутрішнім загрозам. Але, за умови, що всі ці загрози направлені всередину держави.

Оскільки агресія у більшості випадків в сучасному світі направляєється саме «з середини певних держав і направлена до інших держав або глобального суспільства в цілому, то аналізуючи поняття «національна безпека» під впливом глобальних процесів, Кормич Б. А. зазначає, що це поняття «втрачає свій державний або блоковий характер, перетворюючись на глобальне явище[4, с. 135].

Тому з одного боку стає очевидним, що таке твердження повною мірою відповідає дійсності, але в той же час очевидно також є і можливість застосування терміну «національна» до глобальної (загальносвітової) безпеки.

Цікавий погляд на поняття «інформаційна безпека» має відомий український дослідник Калюжний Р.А., який вважає, що інформаційна безпека – це вид суспільних інформаційних правовідносин стосовно створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності, спеціальних правовідносин, які пов'язані з створенням, зберіганням, поширенням і використанням інформації[3, с. 18].

Якщо розглядати з державницького підходу, то інформаційна безпека спрямована на забезпечення реалізації національних інтересів за

допомогою усього арсеналу засобів, що є в її розпорядженні. В цьому розумінні можна сказати, що найвищий сенс політики інформаційної безпеки – вільний розвиток і процвітання суспільства.

Висновки. Проаналізувавши різні підходи до визначення поняття «інформаційна безпека» ми можемо зрозуміти недоцільність обрання тієї чи іншої позиції. Вищевказані підходи до визначення поняття інформаційна безпека дають можливість зрозуміти це явище комплексно і системно. Крім того, ми вважаємо, що інформаційна безпека не може розглядатися лише у якості окремого стану. Вона є властивістю та атрибутом інформаційного суспільства, діяльністю та результатом діяльності людини, яка спрямована на забезпечення безпеки в інформаційній сфері. Інформаційна безпека є не станом, а являється процесом, оскільки вона повинна враховувати майбутнє. Тому інформаційну безпеку розглядають через єдність таких ознак як стан, властивість управління загрозами і небезпеками. Через ці ознаки забезпечується обрання оптимального шляху їх усунення та мінімізації впливу негативних наслідків, зокрема у сфері інформаційної діяльності держави.

Список використаних джерел

1. Жарков Я. М., Беседіна Л.М. Напрямки зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на Україну / Жарков Я. М., Беседіна Л.М. // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2009. – № 19. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua / portal / natural/ znpviknu / 2009-19 / vip19-21.pdf>.
2. Закон України «Про концепцію національної програми інформатизації / Відомості Верховної Ради України, 1998, № 27-28.
3. Калюжний Р. Питання концепції реформування інформаційного законодавства України / Калюжний Р., Говловський В., Цимбалюк В.,

Гузальок М. // Збірник «Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні». К.: НТУУ «КПІ», Міністерство освіти і науки України, СБУ. – К. – 2000. – С. 17-21.

4. Ковтун С. В. Інформаційна безпека: підручник / С.В. Ковтун. – Харків. Вид. ХНЕУ, 2009. – 368 с.

5. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник / Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М.. - К.: КНТ, 2006. - 280 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/component/option,com_jdownloads/Itemid,999999/catpid,349/task,view.annotation.

6. О концепции экологической безопасности РФ // Экологическая безопасность России. – М., 1994. – Вып. 1. – С. 11-16.

7. Панарин И. технология информационной войны / Панарин И.. – М.: КСП+, 2003. – 320 с.

8. Проблемы внутренней безопасности России в XXI веке: Материалы конференции. – М., 2001. – 234 с.

9. Тер-Акопов А.А. Безопасность человека / Тер-Акопов А.А.. – М.: Изд-во МНЭПУ. – 1998. – 256 с.

10. Ярочкин В.И. Секьюритология – наука о безопасности жизнедеятельности / Ярочкин В.И. – М.: «Ось – 89», 2000. – 288 с.